

CAMPINIA

driemaandelijke uitgave van het
Streekarchief Zuid-Oost Brabant

17e jaargang, nr. 67

oktober 1987

Redactie-adres: Streekarchief Zuid-Oost Brabant, rayondepot Oirschot
Postbus 144, 5688 ZJ Oirschot
Info: telefoon 04997 - 75245
H. Mijland en J. Suijkerbuijk

De prijs van een abonnement bedraagt f 17,— per jaar, te voldoen op postgiro-rekening 47.16.46 van het Streekarchief Zuid-Oost Brabant te Eindhoven, onder vermelding van "Campinia", ná ontvangst van het acceptgiroformulier.

De prijs van losse nummers bedraagt f 4,25 per stuk. Ook nummers van voorgaande jaargangen zijn nog in beperkte aantallen bij de redactie te bestellen.

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld vóór 1 december van het lopende jaar, wordt het abonnement automatisch met een jaar verlengd.

Copyright : Streekarchief Zuid-Oost Brabant.
Lay-out en drukwerk : Maras Drukkerij, Middelbeers.

Overname van artikelen of gedeelten daaruit is meestal toegestaan. U dient dit wel van te voren schriftelijk aan te vragen bij de redactie.

ISSN 0166-6959
Omslag : gedeelte uit de kaart Ducatus Brabantiae
van Jacob van Deventer, uit 1558.

INHOUD

	blz.
I. Het Middeleeuwse openbare notariaat gezien vanuit Oirschot, Best en Veldhoven door J.P.J. Lijten	161
II. De Oerlese Johannes-schotel door Jacq. Bijnen	178
III. Huizen en hun bewoners te Oirschot van de 17e tot de 20e eeuw 58. Huis "Den Oijevaer", Kanunnikensteeg 1 en Molenstraat 12 door C. Scholten	181
IV. Oirschotse gedichten Oirschot mèrt door Toke van de Ven	186
V. Kempische curiosa De voeten van de Zonnekoning in Oirschotse handen door J. Lijten	188
VI. Oirschotse zoen-accorden: A. Zoenen wegens doodslag, nrs. 96-100 door J. Lijten, m.m.v. L. v.d. Mierden	194

I. HET MIDDELEEUWSE OPENBARE NOTARIAAT GEZIEN VANUIT OIRSCHOT, BEST EN VELDHOVEN

door J. Lijten

OVERZICHT VAN DE NOTARIËLE INSTRUMENTEN

Ter oriëntatie meenden wij u een overzicht te moeten geven van de notariële instrumenten, die het voorwerp geweest zijn van onze studie. Zij zijn bijeengebracht per notaris. Eerst komen de Oirschotse notarissen met hun instrumenten, die in Oirschot zijn opgemaakt en die op Oirschot of de regio betrekking hebben. De notarissen zijn geplaatst in chronologische orde naar het oudste van hen bekende instrument. Zo is ook gebeurd met de buiten-Oirschotse notarissen. Bij elke buiten-Oirschotse notaris wordt eerst aangegeven de plaats, waar hij gewoond en/of eventueel geïnstrumenteerd heeft. Dan volgt voor elke notaris de aanduiding clericus (der.), eventueel priester (pr.) van het bisdom (b.) Luik, Utrecht, Kamerijk enz.

Wanneer deze aanduiding niet aanwezig is, betekent dit, dat de notaris zich niet als zodanig betitelt. Daarna volgt de aanduiding pauselijk (paus.) en/of keizerlijk (keiz.), notaris en de admissie (adm.) door de curie (cur.) van een bisdom of een andere instantie, voor zover deze door de notaris zelf wordt vermeld. Bij de Oirschotse notarissen vermelden wij nog kapittelnotaris, wanneer wij daaromtrent zekerheid hebben, of vermoedelijk kapittelnotaris, wanneer die zekerheid niet uit hun akten zelf blijkt. Deze aanduiding betekent echter niet, dat zij gedurende heel de tijd van hun functioneren kapittelnotaris geweest zijn.

Per instrument vindt u in de eerste kolom de datum (of data) van de rechtshandeling(en) met de soortaanduiding van het instrument en de bronvermelding; in de tweede kolom een zeer summier gehouden inhoudsopgave van de rechtshandeling(en).

Aan onze wijze van datering zullen de meeste lezers wel gewend zijn. Alle data zijn herleid tot de thans gebruikelijke datering. De eerste vier cijfers geven het jaartal gevolgd door een punt, dan twee cijfers voor de maand, punt, en twee cijfers voor de dag. Wanneer er meerdere akten van één dag zijn, volgt er nog een A, B, enz. Bijna steeds hebben deze betrekking met elkaar. Het aldus ontstane nummer wordt ook gebruikt als nummer van de charterberging voor de in Oirschot berustende originelen en als nummer van de eens te verschijnen regestenlijst. Soms zijn meerdere rechtshandelingen op verschillende dagen in één instrument beschreven. Deze data zijn na een schuine streep (/) vermeld. In de inhoudsopgave

ve zijn die rechtshandelingen summier vermeld, tenzij de akte reeds uitvoeriger besproken was.

Naar hun aard zijn de meeste besproken instrumenten zuiver notariële instrumenten (Z.N.I.) die hun gezag uitsluitend ontleen aan de notariële bekrachtiging. Een enkele keer zijn zij bekrachtigd door een zegel, dat over het algemeen niet is aangekondigd. Zij worden dan aangeduid als: notarieel instrument (N.I.) met zegel van ... en ontleen hun bewijskracht na de notariële bekrachtiging aan het zegel. Wanneer de zegelaar niet bekend is door het verloren-gaan van het zegel of anderszins, wordt dit aangeduid door een vraagteken. Ook bezegeling door meerdere personen of instanties kan voorkomen.

Sommige door notarissen vastgelegde rechtshandelingen zijn blijven steken in het initiële stadium van het protocol, omdat zij door de betreffende notaris niet meer geïnstrumenteerd konden worden. Wanneer dit later door een andere notaris gedaan is, is de akte toch ook bij de eerste notaris opgenomen. Een lange streep achter de datering geeft dan aan, dat de rechtshandeling niet meer door hem geïnstrumenteerd is kunnen worden. Het is echter ook mogelijk, dat een notaris in zijn protocol de rechtshandeling reeds in een volledig uitgewerkt concept-instrument redigeerde. Dan wordt zij in deze opsomming als notarieel instrument eventueel als oorkonde met notariële bekrachtiging behandeld.

Vooraf bij zeer officiële gelegenheden gebeurde het immers, dat de notaris de rechtshandeling vastlegde in een oorkonde, uitgaande van een of meerdere personen en/of instanties, bevestigd met zijn/hun zegel en daarnaast met de notariële bekrachtiging. Dit is na de datering aangeduid door: Oork(onde) van met not(ariële) bekr(achtiging).

Vanwege de plaatsruimte hebben wij de bronvermelding zoveel mogelijk gecomprimeerd. Hier volgen de afkortingen.

Archieven aanwezig in het rayondepot Oirschot:

AFAB: Archief der fundatie Amelryck Boot

ATHGO: Archief van de tafel van de H. Geest in Oirschot

PAO: Parochie-archief Oirschot

RAO: Rechterlijk archief Oirschot

Alle originelen in de Oirschotse archieven zijn toegankelijk via het charternummer, dat tevens datumnummer is; de afschriften via voorlopige inventarisnummers (vrl. inv. nr.).

Andere archieven

AAP: Archief der abdij van Postel gevolgd door ch(arters) en plaatsnaam met nummer

AAT: Archief der abdij van Tongerlo gevolgd door ch(arternummer)

ABH doss. (cant.) 0: Archief van het bisdom 's-Hertogenbosch dossier (Cantorij) Oirschot

AGH THG: Archief der godshuizen 's-Hertogenbosch Tafel van de H. Geest (toegankelijk via regestenlijst van Dr. A. Kappelhof) R(egestnummer)

RAL: Rijksarchief in Limburg te Maastricht

RANB AKO: Rijksarchief in Noord-Brabant, Archief van het kapittel van Oirschot, gevolgd door de ingewikkelde Bossche nummering

RvDvB: Register van Dooren - van Baar berustend op de pastorie te Oirschot.

Alle stukken zijn in originali aanwezig, tenzij anders is aangegeven door de vermelding, dat het slechts bekend is uit een ander instrument, of door de aanduiding: afschrift (afs.).

Sommige van de hier besproken instrumenten zijn gepubliceerd; de meeste in: A.M. Frenken, Documenten betreffende de kapittels van Hilvarenbeek, Sint-Oedenrode en Oirschot, 's-Hertogenbosch 1956 (Frenken, Doc. met bladzijde); enkele in Campinia, aangeduid met jaargang en bladzijde; een in facsimile in: De Comme geopend, Eindhoven 1983 (De Comme met bladzijde).

DE INSTRUMENTEN VAN DE OIRSCHOTSE NOTARISSEN

THEODERICUS VAN ARLE, der. b. Luik, keiz. not.

1337.10.14. N.I. met mede- Testament van Johannes van Baest, beneficiant bezegeling door testateur? van de Mariakapel

RANB AKO I 167 A2

1337.10.28. Z.N.I.

RANB AKO I 169 C2

Henrick van Vessem verklaart, rond Pasen 1336 een jaarrente van 30 schellingen verkocht te hebben aan Johannes van Baest.

GODEFRIDUS VAN AUDENHOVEN, der. b. Luik, keiz. not. (was priester)

1359.10.28. Z.N.I.

ATHGO ch. 1359.10.28.

Testament van Heilwigis weduwe van Amelius Fabri van Lusendonck

- DANIEL VAN OIRSCHOT, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik, vermoedelijk kapittelnotaris
- 1379.02.04. Z.N.I.
RANB AKO I 169 C4
Arnoldus van der Braken draagt over aan Godefridus van Audenhoven als rector der Maria-kapel een jaarrente van 20 schellingen.
- 1388.01.10/05.21. N.I.
met zegel van kapittel en heer,
Afs.: R.v.D.v.B., blz. 75
Met instemming van vice-deken en kapittel en heer van Oirschot geeft Jan van Audenhoven rentmeester van het Sint-Joris-gasthuis gronden in erfpacht aan Jan van den Doerne van Aerschot en Arnoldus Hautappel.
- 1392.06.10. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A37b
Testament van Alardus Wuest, zoon van Goeswinus van Rotelen, en Mechtildis z.e.
- 1394.05.10. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A29b
Heylwigis dochter van wijlen Ida Vaes met haar man Jan verkoopt aan het kapittel een jaarpacht van 1 mud rogge.
- 1396.01.09.A. Z.N.I.
ATHGO ch. 1396.01.09.A.
Uittreksels uit de testamenten van 1. Elisabeth v.d. Straten, begijn te Diest 2. Elisabeth Wynkens, begijn te 's-Hertogenbosch 3. Alardus Wuest 4. Arnoldus zoon van Daniel van de Stadecker.
- 1396.01.09.B. Z.N.I.
RANB AKO I 169 C6
Uittreksel uit het testament van Arnoldus zoon van Daniel van de Stadecker.
- 1406.05.12. Z.N.I.
RANB AKO I 169 C12
Willem pastoor van Eerschot ruilt met instemming van deken en kapittel het rectoraat van de Mariakapel in Oirschot tegen het beneficium van Leonardus en Maria te Schijndel van Leonius van Risingen.
- 1407.11.21. Z.N.I.
ATHGO ch. 1407.11.21.
Uittreksel uit het testament van Aelbertus zoon van wijlen Aelbertus van Best.
- HENRICUS LUCEN VAN OESTERWIJCH, der. b. Luik, keiz. not.
- 1387.07.22. Z.N.I.
RANB AKO I 168 B29b
Johannes Boegaert van Beringen verkoopt n.z.e. aan kanunnik Jan de Molder een jaarpacht van 1 mud rogge.

- JOHANNES HEINRICKS VAN MEDUEN, der. b. Utrecht, keiz. not.
- 1391.05.31. Z.N.I.
RANB AKO I 168 B33
De executeurs van het testament van Johannes Marscalcs verklaren, dat zij in 1385 aan Jan van Duern hebben overgedragen een jaarpacht van 9 lopen rogge voor de uitvaart van de testateur.
- PHILIPPUS VAN GELDROEP, der. b. Luik, keiz. not.
- 1392.04.11. N.I. met zegel
van de testateur?
RANB AKO I 167 A7c
Testament van Goeswinus van den Roetelen e.v. Elisabeth van den Roetelen.
- RUTGHER z.v. JAN RUTGHERS VAN AUDENHOVEN, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik, kapittelnotaris
- 1393.06.06. Z.N.I.
RANB AKO I 168 B34a
Testament van Wilhelmus van Rotelen, pastoor van Boechout en kanunnik van Oirschot.
- 1394.06.01/09.02/09.04.
Z.N.I.
RANB AKO I 168 B34b
Codicil, hernieuwing en bevestiging en codicil bij het testament van Wilhelmus van Rotelen, pastoor van Boechout en kan. v. Oirschot.
- 1396.10.23. Z.N.I.
RAO ch. 1396.10.23.
De voogd van Elisabeth, nat. d. v. Willem van Rotelen, past. Boechout, en van Aleyd Mercx geeft kwitantie aan de executeurs van diens testament voor haar aandeel.
- 1412.03.12. Z.N.I.
Slechts bekend uit transsumpt
Testament van Lia Johannesdochter van Maren. d.d. 1422.12.07.
- 1414.05.19. Z.N.I.
ATHGO ch. 1414.05.19.
Testament van Jordanus Brant en Heilwig z.e.
- 1416.02.22. Z.N.I.
ATHGO ch. 1416.02.22.
Uittreksel uit het testament van Jordanus Brant en Heilwig z.e.
- 1420.12.10. Z.N.I.
ATHGO ch. 1420.12.10.
Uittreksel uit het testament van Lia van Maren d.d. 1412.03.12.
- 1421.07.25. Z.N.I.
ATHGO ch. 1421.07.25.
Uittreksels uit de testamenten van Henricus van Meduwen, pastoor v. Oirschot, en van Gyselbertus v. Helmont en Aleydis z.e.
- 1422.12.07. Z.N.I.
RANB AKO I 168 B3
Transsumpt van het testament van Lia van Maren d.d. 1412.03.12.

- 1424.11.19. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A85
- 1426.10.05. Oork. van het kapittel met not. bekr.
RANB AKO I 168 BI
Frenken, Doc., blz. 230.
- 1426.11.06. Oork. van de testateur met medebezegeling door de pastoor en de rector der Mariakapel m. not. bekr.
RANB AKO I 168 B2
- JOHANNES ELYE, pr. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik, vermoedelijk kapittelnotaris.
- 1400.05.02.A. Oork. van het kapittel met not. bekr.
RANB AKO I 166 nr. 7
Frenken, Doc., blz. 228
- 1400.05.02.B. Oork. van het kapittel en dorpsbestuur met not. bekr.
PAO ch. 1400.05.02.B.
Campinia jrg. 7, blz. 104.
- HENRICK (ZOON VAN WIJLEN JAN) JOORDENS, pr. b. Luik, keiz. not. adm. cur. Luik, vermoedelijk kapittelnotaris.
- 1403.08.27. Z.N.I.
RANB AKO I 168 B10
- 1406.02.19. N.I. met zegel van de testateur?
RANB AKO I 167 A51b
- 1412.04.05. Z.N.I.
AAP ch. Oerle 41
- Jan van den Doeren van Aerschot draagt over aan het kapittel voor zijn jaargetijde een jaarpacht van 1 mud rogge.
- Jan van den Doeren van Aerschot richt met goedkeuring van het kapittel het beneficium van de H. Brigida in de Mariakapel op.
- Testament van Jan van den Doren van Aerschot roeddrager van het kapittel, waarin het Brigida-beneficium wordt geëffectueerd.
- Goedkeuring door het kapittel van de bouw van een kapel aan de Sint-Petrus-kerk en de oprichting van een beneficium voor een vroegmis door de executeurs van het testament van Jordaan Brant, kanunnik van Luik.
- Het kapittel en het dorpsbestuur incorporeren de kapel van Joorden Brant bij de kerkfabriek.
- Transsumpt van een akte van verkoop t.o.v. schepenen van Woensel d.d. 1328.07.25. door Petrus Banthout van een rente van 4 pond aan de kerk van Oirschot.
- Testament van Theodericus Bertholdi, pastoor van Aarle(-Rixtel) en kanunnik van Oirschot.
- Uittreksel uit het testament van Jacobus van Baest, inw. v. Oerle, t.v.v. de provisor van Postel.

- 1414.12.16. Z.N.I.
AAT ch. nr. 1309
- 1415.02.25. Z.N.I.
ATHGO ch. 1415.02.25.
- 1416.11.24. Oork. van het kapittel met not. bekr.
RANB AKO I 166 nr. 8
Frenken, Doc., blz. 249.
- 1417.03.24. Z.N.I.
ATHGO ch. 1417.03.24.
- 1418.07.15. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A71
- JOHANNES WILLEMSZOOM VAN ERP, pr. b. Luik, keiz. not.
- 1419.01.20. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A72
- RUTGHER VOSS, keiz. not., adm. cur. Luik
- 1436.02.05. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A92
- JOORDEN ANSEMS HANNEN, pr. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik, kapittelnotaris
- 1437.02.20. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A1b
- 1437.07.08. Oork. van stichter en kap. met not. bekr.
Afs: RANB AKO D139
f. 40V0
Frenken, Doc., blz. 233.
- 1437.08.06. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A31c
- Uittreksel uit het testament van Johannes meester Henrix en Margareta z.e. t.v.v. een kerk- en H. Geestmeester van Diessen.
- Testament van Luutgardis van der Voert, wed. van Johannes Moer.
- Statuut van het kapittel.
- Uittreksel uit het testament van Severinus Petrusz. v.d. Berct en Elisabeth Jans Vranckend. Ercken uit de Notel.
- Testament van Willem Wouterszoon van Audenhoven.
- Testament van Henrick Willemsz. v.d. Borch-ecker en Yda Petersd. v. Baest z.e.
- Henrick Christiaensz. de Volder draagt over aan het kapittel een jaarente van 20 schellingen tot een jaargetijde voor alle broeders van het Katharinagilde.
- Testament van Johannes van Gheldrop.
- Petrus Crom, kapitteldeken van sint Jan te 's-Hertogenbosch sticht met instemming van het kapittel van Oirschot het beneficium van het Triniteitsaltaar.
- Goeswinus nat. z. v. Rutgher van Audenhoven draagt over aan het kapittel 2 jaarpachten.

- 1437.08.14. Z.N.I.
RANB AKO I 166 nr. 13
De Comme, blz. 36
facsimile
Vele inwoners van Best zeggen aan de pasgebouwde Odulphuskapel een reeks jaarpachten toe voor het rectoraat en vragen aan het kapittel om oprichting daarvan.
- 1437.08.20. Oork. van het kapittel met not. bekr.
RANB AKO I 166 nr. 14
Frenken, Doc., blz. 234.
Deken en kapittel richten op verzoek van de inwoners van Best het rectoraat op van de Odulphuskapel.
- 1438.08.12. Z.N.I.
ATHGO ch. 1438.08.12.
Testament van Theodericus Denen.
- 1447.04.18. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A45c
Henrick Henricks Luppenz. v.d. Schoet draagt over aan het kap. een jaarp. van $\frac{1}{2}$ mud rogge.
- 1463.01.25. Z.N.I.
ATHGO ch. 1463.01.25.
Codicil van testament van Johannes Scaubroeck Arnoldus zijn broer en Beatrix zijn zuster.
- 1471.04.10. —
Testament v. Symon v.d. Papenvoert en Elisabeth z.e.
- Slechts bekend uit instrument van Jacobus v. Dormalen d.d. 1482.02.08.

JOHANNES VAN ANDEL, der. b. Utrecht, keiz. not., adm. cur. Luik

- 1437.09.23. Z.N.I.
RANB AKO I 170 D1
Frenken, Doc., blz. 237.
Margareta Jansd. Zuetrix en Elisabeth wed. v. Daniel v. Vlierden richten met instemming van het kap. het beneficium van het H. Kruis op.

WILHELMUS VAN AUDENHOVEN, pr. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

- 1440.11.16. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A100
Testament van Gevardus van Achel en Elisabeth z.e.
- 1446.12.20. Z.N.I.
RANB AKO I 170 D2
Elisabeth v. Petershem wed. v. Daniel v. Vlierden vermeerderd het beneficium van het H. Kruis met een jaarpacht voor de zielerust van haar vader kanunnik Willem van Petershem haar man en fam.

HENRICK BEELARTS, der. b. Luik, keiz. not., kapittelnotaris (was priester)

- 1450.02.12. Oork. van het kapittel met not. bekr.
Afs: RANB AKO D139,
f. 46.
Petrus Crom, kapitteldeken van sint Jan te 's-Hertogenbosch richt met instemming van het kap. een tweede beneficium op aan het Triniteitsaltaar.

- 1452.04.26. Z.N.I.
ATHGO ch. 1452. 04.26.
Testament van Henrick Jansz. v.d. Capellen en Jutta d.v. wijlen Philips van Geldrop pr., z.e.
- 1458.04.06. Z.N.I.
ATHGO ch. 1458.04.06.
Testament van Christianus van den Hout.
- 1459.05.04. Z.N.I.
ATHGO ch. 1459.05.04.
Testament van Jan zoon van wijlen Henrick de Molder.
- 1466.05.28.A. Z.N.I.
PAO ch. 1466.05.28.A.
Testament van Wouter van den Langenneep en Katharina d.v. Willem Jacopsz. Kemps z.e.
- 1466.05.28.B. Z.N.I.
ATHGO ch. 1466.05.28.B.
Idem als voorgaande.
- 1469.04.12. Z.N.I.
ATHGO ch. 1469.04.12.
Testament van Daniel z.v. Gisbertus Eyghenbroet en Elisabeth Jansd. Eyghen z.e.
- 1470.03.02. Oork. van het kapittel met not. bekr.
RANB AKO I 166 nr. 18a
Severinus Laurensz. 's Princen richt met instemming van het kapittel het beneficium van het Maria-altaar in de kerk van Vessem op.
- 1471.03.03. Z.N.I.
ATHGO ch. 1471.03.03.
Testament van Rutgher Voss priester te Uden.
- 1475.03.13. Z.N.I.
RANB AKO I 167 A41d
Jan Joordensz. Clustermans en zijn kinderen dragen over aan Willem Voss rector v. 't altaar v. 't H. Kruis een jaarpacht van 1 mud rogge.
- MERCELIS VAN DEN BOOGAERD, pr. b. Luik, paus. en keiz. not.,
pastoor Oirschot.
- 1470.09.12. Z.N.I.
ATHGO ch. 1470.09.12.
Testament van Elisabeth van der Hoven.
- 1471.08.05. Z.N.I.
RANB AKO I 167 c
Henrick Didden erkent schuldig te zijn aan Dirck Goeswynsz. Neven een jaarp. van $\frac{1}{2}$ mud rogge.
- 1472.01.12. Z.N.I.
ATHGO ch. 1472.01.12.
Testament van Alard Wuest zoon van wijlen Godefridus Persoens.
- 1472.09.13. Z.N.I.
ATHGO ch. 1472.09.13.
Testament van Heynrick Heynricks Mathyssoen.
- 1473.11.04. Z.N.I.
PAO ch. 1473.11.04.
Testament van Paulus Coenen.

- JACOBUS DORMALEN, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.
1482.02.08. Oork. van de officiaal met not. bekr. PAO ch. 1482.02.08. Testament van Symon v.d. Papenvoert en Elisabeth z.e. in opdracht v.d. officiaal v. 't b. Luik uit het protocol van not. Joorden Ansems Hannen.
- MARTINUS VLEMINCX, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik, kapittelnotaris (was priester)
1484.05.20. Oork. van het kapittel met not. bekr. Afs: ABH doss. 0. Frenken, Doc., blz. 239. Joorden Jansz. van Geldrop, kan. Oirschot, richt met instemming van het kapittel het officie van het hoogaltaar op.
- 1486.08.18. Z.N.I. RANB AKO I 166 nr. 21. Accoord tussen het kapittel en kanunnik Mr. Richald van Merode over de inkomsten uit diens prebende.
- 1489.05.12. Z.N.I. ATHGO ch. 1489.05.12. De tafel v.d. H. Geest erkent ontvangen te hebben uit handen van Agatha Dircksd. Neven legaten en documenten uit de nalatenschap van kapelaan Jan Dummecaet.
- 1490.01.23. Oork. van het kapittel met not. bekr. Afs: RANB AKO D139, F. 36vo. Daniel van der Ameyden richt met instemming van het kapittel twee beneficijs op ter ere van de H. Barbara.
- 1501.06.23. Oork. van het kapittel met not. bekr. Frenken, Doc., blz. 222. Slechts bekend uit instrument van Johannes Buetzelar d.d. 1506.08.02. De executeurs van het testament van de Keulse kanunnik Engelbert van den Spijker richten met instemming van 't. kap. de cantorij op.
- HENRICK JACOBSZOOM VAN ESCH, der. b. Luik, keiz. not. (was priester).
1492.11.06. Z.N.I. Afs: ABH doss. cant. 0. Frenken, Doc., blz. 215. Proces verbaal van de opening van het testament van kan. Engelb. v.d. Spijker door de notaris in aanwezigheid v.d. kapitteldeken en de executeurs.
- 1503.05.31. Z.N.I. Afs: RvDvB, blz. 39. De erfgenamen van Mr. Jan v. Strijp, rector van het bagijnhof te Hoogstraten machtigen Elisabeth Thomasd. v.d. Venne alias v. Strijp tot afwikkeling van de erfenis.

- 1504.04.25. Z.N.I. ATHGO ch. 1504.04.25. Testament van Henrick Meusz. v. Driemylen en Mechtelt Brynend. v. Teeffelen z.e.
- 1505.05.27. Z.N.I. ATHGO ch. 1505.05.27. De tafel v.d. H. Geest en Joest van Loooven van Wynterloe sluiten een accoord betreffende de betaling van achterstallige pacht.
- JOHANNES BUETZELAR VAN)(ANTEN, der. b. Keulen, keiz. not., adm. cur. Keulen en Luik, kapittelnotaris.
1503.00.00. Oork. van het kapittel met not. bekr. RANB AKO I 168 B4. Jan Robillart, kan. rector Sint-Brigida-altaar, vermeerderd met instemming van het kapittel dat beneficie.
- 1504.01.04. Z.N.I. Afs: RANB AKO D139, F. 44vo. Hernieuwing en bevestiging van de oprichting van het beneficie van het Triniteitsaltaar door het kapittel op verzoek van Jan de Crom en Jan van Oss.
- 1504.01.06. Z.N.I. ATHGO ch. 1504.01.06. De kerk- en H. Geestmeesters geven met instemming van 't kapittel verlof aan Mr. Jacobus Hujuwel om een jaarpacht te lossen.
- 1504.05.04./ 1505.04.30. Z.N.I. RANB AKO I 166 nr. 27. Het kapittel van Oirschot geeft toestemming aan de kerkmeesters van Middelbeers om een fundatie voor een vroegmis te aanvaarden uit de nalatenschap van Godefridus v.d. Aa priester.
- 1504.08.23. Oork. van het kapittel met not. bekr. Afs: RANB AKO D139, F. 22vo. De executeurs van 't testament van deken Willem Aarts van Leende richten met inst. van 't kap. het beneficie van sint Willibrord op.
- 1505.08.05. Z.N.I. Afs: RANB AKO D139, F. 82vo. Het kap. keurt het voornemen van Margriet Beelarts goed, om een beneficie van sint Anna en Oda op te richten.
- 1506.06.26. Z.N.I. ATHGO ch. 1506.06.26. Testament van Jacobus van den Dyck en Petra z.e.
- 1506.08.02. Oork. van het kapittel met not. bekr. Afs: ABH doss. cant. 0. Frenken, Doc., blz. 222. Instrument uit het protocol van kapittelnotaris Martinus Vlemincx d.d. 1501.06.23. betreffende de oprichting der cantorij.

JASPAR VAN ESCH, der. b. Luik, keiz. not., kapittelnotaris.

1507.04.15. Oork. van het kapittel met not. bekr. Afs: RANB AKO D139, f. 89vo. Het kapittel keurt de oprichting van het beneficie van sint Anna en Oda goed.

1507.08.28. Z.N.I. RANB AKO I 167 A60a Kan. Mr. Daniel v. Hersel draagt over aan het kapittel een jaarpacht van $\frac{1}{2}$ mud rogge.

1525.07.25. Z.N.I. RAO ch. 1525.07.25. Uittreksel uit het testament van Aelbert van den Maerselaer.

GODEFRIDUS ARNOLDI JACOBI VAN OERSCHOT, der. b. Luik, keiz. not.

1509.05.16. Z.N.I. PAO ch. 1509.05.16. Testament van Henrick Jacobs Ansems van Lievelt.

HENRICK STOCKELMANS, pr. b. Luik, keiz. not.

1509.09.22. Z.N.I. RANB AKO I 166 nr. 30 Deken en kap. bepalen, dat de offergelden voor de aflaat 'van den stoel van Romen' gebruikt mogen worden voor de kerk tot ze is afgebouwd.

GERARDUS MENGHELEN, pr. b. Luik, keiz. not.

1513.07.10. Oork. van de vice-paltsgraaf m. not. bekr. RAL fonds Wetzlar, i.nr. 108. Anthonis Bruyninx kanunnik van Oirschot en keizerlijk vice-paltsgraaf benoemt Johannes Martini Baldewini tot notaris.

JAN VAN HERSEL, pr. b. Luik, paus. not., kapittelnotaris.

1514.03.29. Oork. van het kapittel met not. bekr. Afs: RANB AKO D139, f. 28. De executricen van 't testament van kanunnik Arnoldus de Crom richten met inst. van 't kap. het beneficie op v.d. twaalf apostelen en sint Hubertus.

1521.01.04. Z.N.I. RANB AKO I 167 A25 Twee kerkmeesters dragen over aan het kapittel een jaarpacht van 6 lopen rogge.

DE INSTRUMENTEN VAN BUITEN-OIRSCHOTSE NOTARISSEN

JOHANNES ZOON VAN WIJLEN JOHANNES LEYDECKER, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

1357.04.11. Z.N.I. AGH THG R 416 Uittreksel uit het testament van Henricus van Ghemert z.v. Wouter van Ourle.

1367.08.09.— Slechts bekend uit instrument van Joannes Bald. de Bynderen d.d. 1367.12.05. Testament van Berthold Henricksz. v.d. Dyck.

MATHIAS SCILDER, 's-Hertogenbosch, keiz. not.

1365.05.19. Z.N.I. AGH THG R 564 Nicolaus van Meghen verklaart dat z.e. Elisabeth Frederiks aan de THG te 's-Hertogenbosch gelegateerd had een jaarp. van 1 mud rogge uit haar goed. in Oirschot, die hij heeft overgedragen.

1370.12.20. Z.N.I. AGH THG R 693 Transsumpt van instrument van notaris Johannes Leydecker d.d. 1357.04.11.

JOHANNES BALDEWINI DE BYNDEREN, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, keiz. not.

1367.12.05. Z.N.I. AGH THG R 624 Instrument uit het protocol van notaris Johannes Leydecker d.d. 1367.08.09.

SERVACIUS FELIX, Maastricht, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

1373.02.25. Z.N.I. RANB AKO I 168 B29a Jan en Rutger Roet uit 's-Hertogenbosch dragen over aan Johannes Boghart van Beringen al hun rechten op de nalatenschap van Johannes van Oerscot, kan. te Hilvarenbeek en diens zuster Aleydis van Spulle.

PETRUS POLSLAUWER, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

1377.12.28. Z.N.I. AGH THG R 815 Testament van Willem Nicolaesz. van Rode.

JOHANNES BEKERDEY ALIAS VAN OERSCOT, 's-Hertogenbosch,
der. b. Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

1389.02.25. N.I. met Arnoldus Hoernken geeft aan Postel verlof, om
zegel van Hoernken. een lijfrente van 20 Franse guldens, drukkend
AAP ch. Oirschot 11 op het goed ten Ellaer, te lossen.

JOHANNES VAN MERHOUT, Diest, keiz. not.

1393.10.14. Z.N.I. Agnes v. Oerschout en Elisabeth v.d. Straten
ATHGO ch. 1393.10.14. begijnen te Diest schenken aan de THG te
Oirschot een jaarrente van 40 schellingen.

WILHELMUS HAGHEN VAN LOENHOUT, (Postel) pr. b. Luik, keiz. not.
adm. cur. Luik.

1394.03.17.A. Z.N.I. Transsumpt van oorkonde van het kapittel van
AAP ch. Veldhoven 13 Oirschot d.d. 1240.12.00. betreffende Zonder-
Campinia jrg. 9, blz. 77. wijk.

1394.03.17.B. Z.N.I. Transsumpt van 4 oorkonden betreffende Oerle
AAP ch. Oerle 38 van de jaren 1250 tot 1254.

MARSELIUS VAN BAKEL, 's-Hertogenbosch, pr. b. Luik, paus. en keiz. not.,
adm. cur. Luik.

1394.09.07. Z.N.I. Testament van Emondus Buys past. van
Macharen.
Slechts bekend uit transsumpt van Johannes van Mirde d.d. 1399.09.23.

JOHANNES VAN MIRDE, 's-Hertogenbosch, keiz. not., adm. cur. Luik.

1399.09.23. Z.N.I. Transsumpt van het testament van Emondus
AGH THG R 1255a Buys, past. v. Macharen d.d. 1394.09.07.

ARNOLDUS DE AGGERE (VAN DEN DYCK) 's-Hertogenbosch, der. b.
Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

1410.08.27. Z.N.I. Testament van Catharina van Blaerthem.
ATHGO ch. 1410.08.27.

THEODERICUS RADULPHI, Eindhoven, der. b. Luik, keiz. not., adm. cur.
Luik.

1416.12.16. Z.N.I. Uittreksel uit het testament van Godefridus
RANB AKO I 168 B11 pastoor van Wintelre en Vessem.

JOHANNES VAN NEER HESPEN, Tienen, der. b. Luik, keiz. not.,
adm., cur. Luik.

1422.01.27. Z.N.I. De wed. en kind. van Mathias Soet geven kwi-
RANB AKO I 167 A81 tantie aan de executeurs van 't test. van Lia v.
Maren voor de ontvangst van het hun gelega-
teerde door kanunnik Jordaan Brant.

WALTERUS VAN HOV(N?)AERT ALIAS VAN HERKE, Luik, pr. b. Luik,
paus. en keiz. not., adm. cur. Luik.

1423.12.10. Oork. van het De executeurs van het testament van kanunnik
kap. van sint Jan te Luik Jordaan Brant vermeederen met instemming
met not. bekr. van het kapittel van sint Jan te Luik diens
RANB AKO I 167 A32e fundatie.

GHISELBERTUS ROESMONT, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, keiz. not.

1427.12.11. Z.N.I. Mr. Martinus v. Zoemeren kan. v. sint Jan
RANB AKO I 167 A85 schenkt aan het kapittel van Oirschot een jaar-
pacht van 1 mud rogge.

JOHANNES GRUTER VAN VENRADE, 's-Hertogenbosch, pr. b. Luik,
keiz. not., adm. cur. Luik.

1435.07.30. Oork. van Petrus de Crom kapitteldeken van sint Jan te
deken de Crom met not. 's-Hertogenbosch, incorporeert de matricularij
bekr. bij de kerkfabriek i.o.v. Julianus pauselijk
RANB AKO I 166 nr. 12 legaat in Duitsland.

JOHANNES COUSMEKER, 's-Hertogenbosch, keiz. not., adm. cur. Luik.

1437.04.05. Z.N.I. Margareta Spijkers, begijn te 's-Hertogenbosch,
ATHGO ch. 1437.04.05. schenkt haar huis te Oirschot aan de abdis van
Zonbergen op voorw. dat er een klooster komt.

PHILIPPUS VAN BONNINGEN, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, keiz. not.

1438.05.10. Z.N.I. Testament van Johannes Weerhout en Mechtildis
RANB AKO I 167 A95 z.e.

HENRICUS HATSCOT, Lier, pr. b. Kamerijk, keiz. not.

1444.10.07. Z.N.I. Testament van Aleydis Jansd. Marcelissen van
RANB AKO I 167 A104 het bisdom Kamerijk, begijn te Lier.

BERTHOLDUS ARNOLDUSZ. VAN BEECK, 's-Hertogenbosch, der. b.
Luik, keiz. not., adm. cur. Luik.

1457.04.07. Z.N.I. Testament van Aert Aertsz. Coman Arts.
RAO ch. 1457.04.07.

WILHELMUS SPIERINCK, 's-Hertogenbosch, pr. b. Luik, paus. not., adm.
cur. Luik.

1471.07.06. Z.N.I. Testament van Margareta (Willemsd. van
RANB AKO I 167 A71 Audenhoven) wed. v. Godefridus van Rode.

JOHANNES GHISBERTI, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, paus. en keiz. not.

1471.10.06./ Testament met correctie en codicil van Amelryck
1472.06.16/17. Z.N.I. Boot kanunnik te 's-Hertogenbosch.
Afs: AFAB vrl. inv. nr.
2330.

JOHANNES PISTORIS, Rome, der. b. Kamerijk, paus. en keiz. not.

1478.04.28. Oork. van de De pauselijke auditor Antonius de Grassis
auditor met not. bekr. benoemt namens de paus Henrick Hertochs van
RANB AKO I 166 nr. 19 Eersel tot pastoor te Middelbeers.

HENRICUS HATART VAN HORST, Keulen, der. b. Luik, keiz. not.,
adm. cur. Keulen.

1490.03.06. Z.N.I. Testament van Engelbert van de Spycker,
Afs: ABH doss. cant. 0. kanunnik te Keulen.
Frencken, Doc., blz. 216.

NICOLAUS MARCHANT, Luik, pr. b. Luik, keiz. not.

1505.01.30. Oork. van de Henricus de Orcy, abt van sint Laurentius bij
abt met not. bekr. Luik, bepaalt krachtens pauselijke machtiging
RANB AKO I 166 nr. 28 dat het Oirschotse kapittel rechtstreeks onder
pauselijk gezag staat.

GHYSELBERTUS LUDOVICI DIE HOLLANDER, 's-Hertogenbosch, der. b.
Luik, paus. en keiz. not.

1507.03.05. Oork. van de Alardus Baliart, kapitteldeken van Boxtel en
deken met not. bekr. kanunnik van sint Jan te 's-Hertogenbosch,
Afs: RANB AKO D139 richt als gemachtigde van de paus het beneficium
f. 81 van sint Anna en Oda op.

AMISIUS TECTORIS (DECKERS) VAN BLADEL, Schijndel, pr. b. Luik,
keiz. not.

1507.05.14. Z.N.I. Testament van Gherardus Ravens alias die
ATHGO ch. 1507.05.14. Molder uit Oirschot, inwoner van Schijndel.

CORNELIUS ROGGEN, Leuven, paus. en keiz. not., adm. cur. Luik.

1529.06.23/26/29. Z.N.I. Testament en codicillen van Anthonius Bruy-
RANB AKO I 167 A175 nincx kanunnik te Oirschot.

NICOLAUS ALEXANDRI, Brussel, der. b. Kamerijk, keiz. not., adm. hof
Brussel.

1538.04.26. Z.N.I. Ricald van Merode, kanunnik (en heer) van Oir-
RANB AKO I 166 nr. 39 schot, machtigt vijf inwoners van Oirschot, om
aan het kapittel zijn resideren aan te zeggen.

ADRIANUS ZEGERI DIE RUYTHER, 's-Hertogenbosch, der. b. Luik, paus.
en keiz. not., adm. hof Brussel.

1538.06.12. Z.N.I. Testament van Aleyd Jansd. van Dommelen,
RANB AKO div. doos I wed. van Henrick Kuyst.

II. DE OERLESE JOHANNES-SCHOTEL

door Jacq. Bijnen

De Oerlese Johannes-schotel is waarschijnlijk het oudste stuk kerkelijk bezit in deze parochie. Zij wordt gedateerd in het begin van de 16de eeuw. Elk van de vier oorspronkelijke parochies binnen de gemeente Veldhoven bewaart wel een voorwerp van hoge ouderdom. Zo heeft Zeelst haar luidklok uit 1551, de Caecilia-parochie in Veldhoven-dorp haar triomfkruis uit de eerste helft van de 15de eeuw en Meerveldhoven haar beeldje van Onze Lieve Vrouw ter Eik, dat volgens de legende uit 1264 stamt maar na een oudheidkundig onderzoek omstreeks 1400 werd gedateerd.

Johannes de Doper is een van de belangrijkste heiligen: hij is de voorloper van Christus, die hij heeft gedoopt en als het Lam Gods heeft herkend en aangewezen. Door zijn onthoofding is hij tevens tot martelaar geworden. Hij wordt vaak afgebeeld als een staande figuur, herkenbaar aan een Lam dat hij op zijn arm draagt. In Oerle komt deze beeltenis van Johannes met Lam meermalen voor: bijvoorbeeld bij het beeld in de Johanneskapel achter in de kerk.

De H. Schrift vertelt ons dat het hoofd van Johannes de Doper, liggend op een schotel, aan Salomé, de dochter van Heródias, werd aangeboden. Heródias was de vrouw van de broer van koning Herodes, maar leefde onwettig met Herodes samen. Deze onwettige samenleving werd door Johannes meermalen aan Herodes verweten, zeer tot

ongenoegen van Heródias, die daarom reeds had weten te bewerkstelligen, dat Johannes door Herodes gevangen gezet werd. Bij gelegenheid van een feestmaaltijd op de verjaardag van Herodes, wist Salomé door haar dans Herodes en zijn gasten zozeer te behagen, dat zij hem mocht vragen, wat zij wilde. Op aansporing van haar moeder vroeg zij toen het hoofd van Johannes, dat haar op een schotel werd gebracht.

Dit motief is in de loop der tijden in vele variëteiten uitgewerkt: in metaal, hout en steen, gegraveerd in koper en geschilderd op paneel of doek.

In Westeuropa doet deze voorstelling zijn intrede in de 13de eeuw. Dit hangt samen met een belangrijke gebeurtenis: in 1204 werd de relik van het hoofd van Johannes de Doper naar de Franse stad Amiens overgebracht. Deze was tijdens de kruistocht van dat jaar, samen met zeer veel andere kostbaarheden en kunstschatten, buitgemaakt bij de plundering van Constantinopel. Vooral de enorme toeloop van pelgrims naar Amiens moet worden gezien als oorzaak van de wijde verbijding van de Johannesverering.

In vele kerken werd nadien rond de kerkelijke feestdag van de onthoofding van Johannes, op 29 augustus, een Johannes-schotel ter verering neergezet. In het bijzonder tijdens de 14de en 15de eeuw waren deze schotels zo populair, dat ze in verschillende werkplaatsen als serie-product werden vervaardigd.¹⁾

De oudste vermelding van de Oerlese schotel werd tot nu toe gevonden in de acten, opgemaakt door de inspectie naar de toestand van kerken en scholen voor het jaar 1685 (en 1690).²⁾

Hierin wordt melding gemaakt van het feit dat te Oerle, op het feest van St. Jan Baptist, een processie door de straten trekt, waarin het St. Janshoofd wordt meegevoerd, begeleid door vliegend vaandel, slaande trommel, viool, bas en fluiters.

In die tijd waren alle uitingen van het katholiek geloof verboden: het protestantisme was door de regering uitgeroepen tot de enige, ware godsdienst. Het was dus een riskante zaak openlijk een processie te houden.

Deze schotel is intussen omstreeks 450 jaar oud en daardoor van een onvervangbare waarde. Daarom en wegens zijn hoge zeldzaamheid is zij in 1974 in bruikleen gegeven aan het Museum voor Religieuze Kunst te Uden. Hier vormt zij één van de pronkstukken van het kerkelijk kunstbezit uit onze parochie.

De schotel is in dit museum permanent te bezichtigen.³⁾ Laten wij er op vertrouwen dat hierdoor het lot, dat de Johannes-schotel van Leenderstrijp trof, bespaard blijft. Deze werd n.l. in december 1975 uit de kapel aldaar gestolen evenals de nieuw vervaardigde kopie die er daarna voor in de plaats kwam.

Ook het gemeentewapen van Goirle draagt de beeltenis van het Johanneshoofd met schotel.

*De Oerlese Johannes-schotel. Zij is uit eikehout gesneden en vermoedelijk vervaardigd in een Duits atelier. De kop is afzonderlijk op de schotel bevestigd en steekt ver naar voren. Door zijn eenvoud en natuurgetrouwheid heeft de voorstelling een heel direct effect op de beschouwer.
(foto: J. Bijnen, 1977).*

1. Middeleeuwse Johannes-schotels in Nederland, door: Jan Erfteijer, in: Antiek, jrg. 19, no. 5, december 1984, p. 241-253.
2. Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, archief Raad van State, inv.nr. 2154 II.
3. Het Museum voor Religieuze Kunst te Uden is geopend op werkdagen van 10.00 - 17.00 uur (op maandag gesloten) en in de weekenden van 13.00 - 17.00 uur.

III. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EEUW

door C. Scholten

58. HUIS "DEN OIJEVAER", KANUNNIKENSTEEG 1 en
MOLENSTRAAT 12 (sectie F 4255)

De lijst van onroerende monumenten van de gemeente Oirschot beschrijft dit perceel als volgt:

"17de-eeuws dorpshuis met dwarswoldak"

De verpondingsregisters van de herdgang Kerkhof vermelden als eigenaars, respectievelijk bewoners de volgende personen:

A.	HENRICK JANSSEN COPPENS
"huijs en hoff"
grootte: 15 royen: aanslag 2 g. 6 st. 8 p.
(verpondingsboek I, fol. 121v.)	1/2 1650
B.	AERT BARTEL BUCKINCX
omschrijving, grootte en aanslag als onder A.
(verpondingsboek 1, fol. 111v. II, fol. 146)	1694
C.	JAN BARTELS VAN GESTEL
omschrijving, grootte en aanslag als onder A
(verpondingsboek II, fol. 117 en oud rechterlijk archief Oirschot,
inv.nr. 290, fol. 169)
In de transportakte wordt dit pand als volgt omschreven:
"een huijs en hoff staende ende gelegen alhier binnen vrij en heerlijkheit
van Oirschot ter plaetsche haertgangh genpt. de kerckhoff in de moolen-
straat daer uijt is hangende "DEN OIJEVAER"	bij transport 04.10.1714
D.	CORNELIS CORNELISSE SPAPEN (overl. 11.11.1739)
omschrijving, grootte en aanslag als onder A
(verpondingsboek 11, 116v.)	1729

”Den Oijevaer”, Molenstraat 12

- E. JOANNA HOPPENBROUWERS, WED. CORNELIS CORNELISSE SPAPEN 1740
omschrijving, grootte en aanslag als onder A
(verpondingsboek II, fol. 116v.)
- F. JAN BAPTIST VAN OIRLE 1746
geh. 28.08.1741 met JOANNA HOPPENBROUWERS, WED. CORNELIS CORNELISSE SPAPEN
omschrijving, grootte en aanslag als onder A
(verpondingsboek II, fol. 116v.)
- G. EIJBERT JANS HOPPENBROUWERS bij transport 29.07.1751
EIJBERT FRANS HOPPENBROUWERS
PETER VERHOEVEN
JOSEPH VAN WEERT
omschrijving, grootte en aanslag als onder A
(verpondingsboek II, fol. 116v. en oud rechterlijk archief Oirschot, inv.nr. 247, fol. 258v.)
- H. EIJBERT FRANSSE HOPPENBROUWERS bij transport 04.07.1759
”Huijs Den Oijevaer en hoff”
grootte: 15 royen; aanslag 2 g. 6 st. 8 p.
(verpondingsboek III, fol. 169. Spoordonksboek III, fol. 26v. en oud rechterlijk archief Oirschot, inv.nr. 249, fol. 264v.)
- I. GOIJAARD HENDRICX VAN bij transport 14.04.1761
BERENDONCQ
omschrijving, grootte en aanslag als onder H
(verpondingsboek Kerkhof III, fol. 168v., IV, fol. 119v., V, fol. 120., VI, fol. 119.)
- J. THEODORUS SCHELLEKENS bij transport 04.10.1806
omschrijving, grootte en aanslag als onder H
(verpondingsboek VI, fol. 118v. en oud rechterlijk archief Oirschot, inv.nr. 259, fol. 50v. kohier der huizen van 1808 huisnr. 20⁴/199)
- K. CORNELIA VAN DER VELDE, bij transport 03.11.1817
WED. HENDRICK VAN KEMPEN
(notarieel archief Notaris Jan Schouw, inv.nr. 5199, akte nr. 1103 en kohier der huizen van 1808 huisnr. 204/199).

De kadastrale leggers geven de volgende eigenaren:

- K. DE WED. HENDRIK VAN KEMPEN 1832
sectie F 814: huis, grootte, 47 e
sectie F 815: huis en erf, grootte: 2 r. 45 e.
sectie F 816: tuin, grootte: 4 r. 27 e.
1834 deling
(artikel 301, volgnrs. 1, 2, 3)
- L. JOHANNES VAN KEMPEN, metselaar 1834
ADRIANA VAN KEMPEN
JOHANNA MARIA VAN KEMPEN
omschrijving en grootte als onder K
1834 verdeling en vernieuwing
(artikel 869 volgnrs. 1, 2, 3)
- M. EMMERT VAN KEMPEN, timmerman (overl. 03.12.1872) 1834
omschrijving en grootte als onder K
1874 scheiding
(artikel 2115, volgnrs. 1, 2, 3)
- N. WILHELMINA VAN GEHUGTEN, winkelierster 1874
WED. EMMERT VAN KEMPEN
omschrijving en grootte als onder K
1894 scheiding
(artikel 2759, volgnrs. 1, 2, 3)
- O. CORNELIS VAN KEMPEN, postbode 1894
1902 vereniging van de secties F 814, F 815, F 816
en weer geplitst in:
sectie F 3202: huis, grootte: 30 ca.
sectie F 3203: huis, grootte: 35 ca.
sectie F 3204: huis en tuin, grootte: 6 a. 54 ca.
1928 verkoop
(artikel 3723, volgnrs. 1 t/m 6)
- P. CORNELIS VOGELS, klompenmaker en brandstofhandelaar 1928
omschrijving en grootte als onder 0
1929 bijbouw schuur
1954 vereniging van de secties F 3202, F 3203, F 3204
de nieuwe omschrijving is als volgt:
sectie F 4255: 3 huizen, schuur en tuin, grootte 7 a. 19 ca.
1972 veiling.
(artikel 5283, volgnrs. 5, 6, 7, 8, 10)

- Q. JOANNA HUBERDINA PETRONELLA VUGTS, 1972
geh. met A.A.F. van den Bogaart
sectie F 4255: 3 huizen, schuur en tuin, grootte: 7 a. 19 ca.
1973 gedeeltelijke vernieuwing
de nieuwe omschrijving is als volgt:
sectie F 4255: huis, winkel, loods en erf, grootte: 7 a. 19 ca.
(artikel 8590, volgnrs: 1, 2).

IV.

OIRSCHOTSE GEDICHTEN

door Toke van de Ven - Lommers

OIRSCHOT MÈRT

Vroeger kenden wij een rijmpje
Dat in eer gehouden werd:
Allerheiligen, Allerzielen,
Sint Hubert, - Oirschot mèrt.

Hubertusmèrt, dat was geweldig
Velen kwamen er op af
Iedere maandmarkt was gezellig
Die ons veel genoeg gaf.

Oirschot mèrt was een traditie
Die wel gold voor heel de streek
Maar nou is het zo veranderd
't Is nu mèrtdag elke week.

Je ziet mensen uit de Beerzen
Spoordonk, Straten en 't legend
Boeren-burgers, buiten lieden
Oirschot mèrt is goed bekend.

Ga ik dinsdags op den boodschap
En dan over 't mèrtveld loop
Denk ik aan de middenstanders
Want de mèrt biedt veel te koop.

Speelgoed, snoepgoed, drop en koekjes
Schoenen, tassen, verse vis
Spullen uit ontwikkelingslanden
Kaas, die er ook altijd is.

Lappen stof, van allerhande
Groenten wel drie kramen vol
Kousen, sokken, mutsen, dassen
Truien van katoen of wol.

Stoffen hebben vreemde namen
Nylon, dralon en zo meer
Polyester en trivera
Steeds wat anders elke keer.

Verder zie je sponzen, zemen
Potten, pannen en vergiet
Bloemen die er staan te geuren
O, ik weet het allemaal niet.

Maar toch zie ik vele vrouwen
Even naar de winkel gaan
Dan is het misschien zo beter
Laat de weekmèrt maar bestaan.

Eén herinnering is gebleven
En die is me heel veel werd (waard)
Allerheiligen, Allerzielen
Sint Hubert, Oirschot mèrt.

V. KEMPISCHE CURIOSA

Curiosa vindt men in bijna elke antiekhandel. Het zijn snuisterijen, die niet noodzakelijk artistieke waarde hebben, maar die op een of andere manier interessant zijn. Als wij onze voorraad historische gegevens met een antiek handel vergelijken, treffen we daarin ook allerlei snuisterijen aan, die historisch niet zo belangrijk zijn maar die toch de interesse en dikwijls de glimlach opwekken van de belangstellende beschouwer.

Wij meenden, dat allerlei kleine gebeurtenissen in het verleden, die ons verrassend en interessant voorkwamen, ook uw belangstelling zullen hebben, als ze op een gepaste manier aan u worden voorgelegd. Bovendien geven deze op zich niet belangrijke zaken dikwijls een onverwacht indringende kijk op het gewone leven van het verre of minder verre verleden, waardoor ze ons inzicht in de geschiedenis zeker kunnen verhelderen.

Vanuit deze gedachtegang willen wij u in deze rubriek kennis laten maken met hopelijk tekenende bijzonderheden uit het alledaagse leven van de gewone mensen uit onze omgeving in vervlogen tijden.

DE VOETEN VAN DE ZONNEKONING IN OIRSCHOTSE HANDEN

door J. Lijten

Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, is niet alleen bekend geworden door zijn succesvolle politiek, die hem tot de machtigste vorst van Europa in zijn tijd maakte, en door de bevordering van de cultuur, die in het Frankrijk van die dagen een hoogtepunt bereikte, maar ook door een uitzonderlijk lange regering. Geboren op 5 september 1638, verloor hij op vierjarige leeftijd zijn vader, Lodewijk XIII, waardoor hij koning werd onder het regentschap van zijn moeder, Anna van Oostenrijk. In 1651 werd hij op dertienjarige leeftijd meerderjarig verklaard en oefende in naam het koningschap uit, daarbij in feite geleid door kardinaal Mazarin. Toen deze in 1661 stierf, nam Lodewijk op tweeëntwintigjarige leeftijd zelf het bestuur in handen en regeerde als een absoluut vorst tot zijn dood in 1715.

Nominaal meer dan zeventig jaar en feitelijk meer dan vijftig jaar bepaalde hij het gebeuren in Frankrijk en voor een belangrijk deel in Europa. Zijn machtige positie en zijn schitterende hofhouding te Versailles bezorgden hem de naam van 'Le roi soleil' 'De zonnekoning', tegen wie het Franse volk en heel Europa met eerbied of vrees opzag.

Het is verwonderlijk, dat deze man onder zo'n zware last zolang te been is kunnen blijven. De oplossing van dit raadsel vonden we in de Oirschotse archieven.

Daar ontdekten we, dat twee Oirschotse inwoners aan zijn hof als schoenmaker verbonden zijn geweest. De summiere gegevens, die in Oirschot te vinden zijn, doen ons vermoeden, dat de voeten van de zonnekoning gedurende de dertig laatste jaren van zijn leven continu in Oirschotse handen zijn geweest.

De oudste aanwijzing dateert van 1684. In het Oirschotse schepenprotocol vonden we een getuigschrift voor Adriaen Henrickszoon van den Bichelaer, 'die het schoenmakersvak verder geleerd heeft in Italië en Frankrijk en nu werkzaam is aan het hof van de koning van Frankrijk te Versailles'.¹⁾ Dat de naam Versailles nog niet zo bekend was, blijkt uit de glimlachwekkende spelling 'Vercellye'. Adriaen heeft echter zijn functie niet lang mogen uitoefenen, want vijf jaar later was hij reeds overleden, nog geen veertig jaar oud, zoals blijkt uit een schuldbekentenis aan zijn onmondig kind.²⁾ Hij was gehuwd met Jenneke Bridden, zoals naar voren komt bij de erfdeling van de nagelaten goederen van zijn ouders.³⁾ Deze was vermoedelijk een Fratwaise, die hij aan het hof had leren kennen, wat wij menen te mogen afleiden uit haar ongewone naam en uit het feit, dat zij ook na de dood van haar man aan het hof te Versailles verbonden bleef.⁴⁾

Voor zijn opvolger als hofschoenmaker moeten wij een stap zetten van vijftiengintig jaar. Misschien lijkt het gewaagd, om te veronderstellen, dat deze persoon Adriaen Henrickszoon van den Bichelaer in diens functie is opgevolgd. De veronderstelling hangt echter niet zomaar in de lucht. We geven u eerst de documenten, om u daarna uit te leggen, hoe wij tot onze 'gewaagde' veronderstelling zijn gekomen.

Op 23 mei 1715 werd in Oirschot de erfdeling afgewikkeld van de nalatenschap van Jan de Metser, die pastoor was geweest te Overwinden en aldaar 'subitelyck gestorven sonder testament' op 13 april 1701.⁵⁾ Het duurde wel meer vele jaren voor een erfenis werd gedeeld. Jan's broer, Hendrick de Metser, droeg daarbij zijn aandeel over aan een andere broer, Anthony. De akte van machtiging voor deze overdracht was opgemaakt voor schepenen van Parijs door 'Hendrick de Metser, dit Masson', geprivilegieerd schoenmaker van de koning van Frankrijk. De akte is ook door Hendrick zelf met de bovenaangehaalde woorden ondertekend.⁶⁾ Uit het feit, dat zijn naam reeds een franse versie heeft (Masson - thans zou men schrijven: Maçon - is de Franse vertaling van zijn naam), kunnen we afleiden, dat hij reeds lang aldaar woonde. Dit blijkt ook in 1723. In dat jaar was zijn zoon, Jan Baptist, gedurende lange tijd op bezoek geweest in Oirschot. Bij zijn terugkeer naar Parijs gaven de Oirschotse schepenen hem een verklaring mee, waarin wordt gezegd, dat hij te Parijs geboren en woonachtig was.⁷⁾ Misschien is hij in 1723 gehuwd of heeft hij althans de grondslag gelegd voor zijn huwelijk met Johanna Geertruy van Roy, die nog in 1754 als zijn vrouw genoemd wordt.⁸⁾

Hendrick de Metser (geboren 24 aug. 1649) was enkele jaren ouder dan Adriaen Henrickszoon van den Bichelaer (geboren 10 november 1652). Wij komen daarom tot deze veronderstelling. Toen Adriaen Henrickszoon van den Bichelaer zijn functie aan het Franse hof had verkregen, trok hij als zijn helper Hendrick de Metser aan, die hij als persoon en als vakman goed kende. Deze was vermoedelijk reeds gehuwd, voordat hij naar Parijs vertrok, zodat zijn relaties met Oirschot gemakkelijker levendig zijn gebleven. Bij de vroege dood van Adriaen zal Hendrick hem zijn opgevolgd.

Naar het antwoord op de vraag, hoe deze Oirschotse mannen in Parijs terecht gekomen zijn, kunnen we slechts gissen. Een reële mogelijkheid is, dat de legendarische Oirschotse dokter Fey hierin een rol gespeeld heeft. Het is bekend, dat hij goede relaties had aan het Franse hof. Hij was ook 'harnasmaker' (vervaardiger van steuncorsetten) en bemoeide zich herhaaldelijk met orthopedische zaken, zodat hij in deze hem bekende vaklieden kon aanbevelen, die mogelijk ook in Oirschot voor hem gewerkt hadden.

Beide personen zijn uit bekende Oirschotse families. Hendrick de Metser is een kleinzoon van Jan de Metser, die secretaris van Oirschot was van 1618 tot zijn

vroege dood in 1626. Van beide families laten we een gedeeltelijke stamboom volgen, waaruit blijkt, dat de Oirschotse mensen toch niet zo honkvast waren, als soms wordt aangenomen.

Dat onder de Oirschotse patriotten de namen van den Bichelaer en de Roy herhaaldelijk voorkomen, hoeft ons niet te verwonderen. Een eeuw lang hadden zij een pied à terre in Frankrijk.

Hopelijk mogen wij binnen afzienbare tijd een artikel tegemoet zien over deze Oirschotse patriotten.

NOTEN

De vermelde geboortedata en familierelaties zijn ontleend aan de Oirschotse doopboeken. Het leek overbodig daarnaar in elk apart geval te verwijzen.

1. Oirschots schepenenprotocol van 1683/4, blz. 210 e.v.
2. Oirschots schepenenprotocol van 1689, blz. 13 e.v. d.d. 1689.02.03.
3. Oirschots schepenenprotocol van 1690, blz. 151 - 155, d.d. 1690.10.23.
4. Oirschots schepenenprotocol van 1690, blz. 151 - 155, 1691, blz. 43 e.v. 1693, blz. 103 e.v.v.: de genoemde erfdeling en twee schuldbekentenissen aan de onmondige kinderen te Versailles aan het hof. (In 1693: Versaelye).
5. Archief van het aartsbisdom Mechelen, Mechliniensia 36, fol. 492.
6. De akte van machtiging, in het Frans gesteld, is in het protocol van 1715 ingeplakt bij fol. 143vo.
7. Oirschots schepenenprotocol van 1723, fol. 215vo.
8. Oirschots schepenenprotocol van 1754, fol. 232vo.

— Joannes x Maria van Hersel
* 1642.10.10.

— Gysbert
* 1644.07.31

— Martinus x Margareta Jacopsd. Metsers
* 1646.10.13

— Antonius vermoedelijk jong overleden
* 1648.12.13

— Antonius x Wilhelma van Collenberch
* 1650.07.08

— **Adrianus** x Jenneke Bridden
* 1652.11.10

- Daniël gardist van de Paus in Rome
* 1655.02.18

- Maria
* 1657.06.29

- Petrus x Johanna Smits
* 1661.02.09

Henrick Gysberts
v.d. Bichelaer
* 1608.11.16

x

1641.10.29

Anna Jansd.
v.d. Schoot

— Willem pastoor van Leefdaal 1641 - 1683
* 1614.07.10 t 1683.04.13

— Maria
* 1616.04.25

— Theodora jong gestorven
* 1618.07.11

— Theodorus
* 1619.07.11

— Jan pastoor te Overwinden
* 1645.06.27 t 1701.04.13

— Aleydis
* 1647.09.28

— **Hendrick**
* 1649.08.24

— Anthony
* 1651.03.30

— Maria
* 1652.12.31

— Theodorus
* 1655.04.29

— Catharina
* 1657.02.23

Jan Willemsz.
de Metser
secr.v. Oirschot
1618 - 1626

x

Aleyd Toirkens
t 1643.12.23

x

Paulina Habraken
ook genaamd
de Roy

— Aleydis
* 1622.??16

— Jan Baptist
x
Johanna Geertruy
van Roy

VI. OIRSCHOTSE ZOEN-ACCOORDEN
A. ZOENEN WEGENS DOODSLAG nrs. 96 - 100

door J. Lijten
m.m.v. L. v.d. Mierden voor de transscripties

In de nacht van dinsdag 25 september 1601 stierf Aert Sgraets, secretaris van Oirschot.» Voor Floris van Merode was dit aanleiding, om zich intensief te gaan bemoeien met Oirschotse zaken. Op 7 oktober van dat jaar liet hij de nagelaten bescheiden van Aert Sgraets inventariseren.²⁾ Blijkens een aantekening in de marge had Floris zelfs de brutaliteit om de rekening der vier kwartieren over 1598 - 1600 mee te nemen, waarmee hij absoluut niets te maken had. Van zijn heerlijk recht moet Floris op flagrante wijze misbruik gemaakt hebben door de benoeming van Andries Huybrechts tot secretaris.³⁾ Deze man zal niet alleen onbekwaam geweest zijn, maar is ook nauwelijks aan enig werk toegekomen. Uit een nauwkeurige analyse van het schepenprotocol menen we te moeten besluiten, dat het gedeelte van september 1601 tot april 1605 naderhand is gereconstrueerd. Degene die dit gedaan heeft - een klerk of een schepen - kon vermoedelijk voor een gedeelte terugrijpen op wat aantekeningen van Andries Huybrechts, maar heeft in vele gevallen de schepenen te hulp moeten roepen, die getuigen waren geweest bij de akten. De tekst van zoen nr. 97, die wij vonden in het protocol, gaat vermoedelijk terug op zo'n aantekening. Eenzelfde soort aantekening moet gemaakt zijn op 12 maart 1603 betreffende de afwikkeling van de zoen voor de dood van Henrick Spierincx. De redactor van het protocol zal er echter niet goed raad mee geweten hebben en heeft daarom die aantekening maar achter in het protocol gelegd. Ook wij wisten er geen raad mee en hebben deze zaak daarom terzijde gelegd. Zelfs de naam van de dader was niet te achterhalen.

De tekst van zoen-accoord nr. 98 is door de schepenen, die daarover getuigen waren geweest, aangebracht vermoedelijk bij de redactor van het protocol. De partijen van zoen nr. 99 namen het zekere voor het onzekere en lieten de akte opmaken door een notaris. Kort daarna kwam Jeronimus van Kelst in functie als secretaris. Vanaf april 1605 is het schepenprotocol van zijn hand, maar hij werd pas beëdigd als secretaris op 21 december 1605.⁴⁾ Het is mogelijk, dat het protocol van 1605 ook een reconstructie is, maar ook, dat van Kelst vanaf april 1605 heeft waargenomen zonder beëdigd te zijn. De tekst van zoen nr. 100 is van de hand van Jeronimus van Kelst, die op dat moment als secretaris functioneerde.

Jeronimus van Kelst was zeker bekwaam voor zijn functie, maar over zijn persoon en zijn functioneren is heel wat te zeggen, wat echter buiten het bestek van dit onderzoek valt.

Bij de afzonderlijke zoen-accorden vindt u een weerklink van de perikelen, die wij moesten overwinnen om u een verantwoorde samenvatting voor te leggen.

NOTEN

1. Oudste doopboek van Oirschot, blz. 55. '1601 25 septembris feria 3 hebdomade nocte circa duodecimam obiit Arnoldus Antonii secretarius nostri
2. Deze inventaris is nog aanwezig in het familie-archief van Merode-Westerlo in het A.R.A. te Brussel, nr. V.D.D. 721. Blijkens deze inventaris hadden vele aanwezige stukken betrekking op het kwartier Kempenland en de vergadering der vier kwartieren, waarvan Aert Sgraets volgens het gebruik ook secretaris was.
3. De naam van deze secretaris, die vermoedelijk gefunctioneerd heeft van 1601 tot 1605, is slechts bekend uit de vermelding in O.A.A.O., vrl. inv. nrs. 4104 en 1508. De secretaris van Oirschot was volgens de aloude geplogenheid ook griffier van het kwartier Kempenland en secretaris van de vergadering der vier kwartieren. Het kwartier benoemde echter zelf zijn griffier en als door bepaalde machinaties in Oirschot een onbekwame secretaris werd benoemd, was het kwartier wel zo verstandig om naar een tijdelijke andere kracht om te zien. Zo werd na de dood van Aert Sgraets Goyaert Meys 'geassumeerde'. Dit woord drukt o.i. uit, dat hij slechts een tijdelijke benoeming had. Na de benoeming van Jeronimus van Kelst tot secretaris van Oirschot werd deze dan ook tevens aangesteld tot griffier van Kempenland. Zie: Elis. H. Korvezee, Inventaris van het kwartier Kempenland, (machineschrift) blz. 13.
4. O.A.A.O., vrl. inv. nr. 4728.

nr. 96

1601 maart 17

**ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP MARTEN HENRICK
 GHYSBRECHT VLEMINCX**

Oirschots schepenprotocol van 1601, fol. 241.

SAMENVATTING

Slachtoffer: Marten zoon van Henrick Ghysbrechts Vlemincx

Dader: Jacop zoon van Peter Willem Wouters

Zoencommissie:

'deur tusschenspreecken van goede ompartydighe mannen wederzydens genomen'

Inhoud van het accoord

A. Verzoening

Aan het begin van de akte wordt gesteld, dat de familie van het slachtoffer de dader vergeven heeft. Aan het einde beloven beide partijen zich aan de zoen te zullen houden.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

- a. zoengeld niet gevraagd 'uuyt naerdere compassie ende aensiende d'armoede van den delinquant'.
- b. kosten: dokterskosten
kosten van het accoord niet gespecificeerd
kerkerechten
uitvaart: bijdrage van 10 gulden in reeds betaalde kosten van uitvaart, te betalen 'te oigst naestcomende'

2. geestelijke genoegdoening

- d. 1 kaars van $\frac{1}{2}$ pond op Sacramentsdag (zie 3.a.)
- e. een spynde van $\frac{1}{2}$ mud rogge

3. schulderkenning

- a. deelnemen aan de processie op Sacramentsdag blootvoets en in ondergoed met een kaars van $\frac{1}{2}$ pond
- b. wijken: verbanning voor 8 jaar uit Oirschot
voor eeuwig uit Straten en Notel
in de kerk alleen komen 'in den thoren oft achter in den buyck van der kerken'
wijken op wegen en in herbergen als gewoon

AFWIKKELING

Hierover is niets gevonden.

COMMENTAAR

De ouders van het slachtoffer zijn klaarblijkelijk overleden. Van de vader wordt dit gezegd door het woord 'wijlen', de moeder wordt niet genoemd. De familie van het slachtoffer wordt vertegenwoordigd door diens broer Ghysbrecht, diens zuster Cornelia met haar man en twee ongetrouwde zusters. Dezen treden ook op voor de jongste zuster, die nog minderjarig zal zijn geweest. Van de zijde van de dader worden alleen met name genoemd diens vader en Goyaert Huybrecht Roefs, vermoedelijk een oom. De dader zal, zoals dat gewoonlijk gebeurde, na de vechtpartij met fatale afloop tussen twee jongemannen buiten Oirschot zijn gevlucht. Daar de uitvaart al gehouden blijkt te zijn, zal het accoord pas geruime tijd na de doodslag tot stand zijn gekomen. De armoede van de familie van de dader, die hier bij uitzondering uitdrukkelijk wordt gememoreerd, is daar mogelijk

een van de oorzaken van geweest. De financiële ontoereikendheid tot het betalen van zoengeld kan ook reden geweest zijn, om de in onbruik geraakte openbare boete weer voor den dag te halen. De gevraagde financiële lasten zijn voor de naaste familie toch nog uitermate zwaar geweest, zodat een betalingsbelofte van hun kant niet volstond. Jan Henrix in't Ekerschot stelde zich in het accoord borg voor de financiële verplichtingen van de familie.

Misschien dat iemand meent, dat verbanning uit Oirschot en deelname aan de Sacramentsprocessie elkaar uitsluiten. Dat is echter niet zo. Verbanning sloot niet uit, zoals ook in het voorliggende accoord wordt gezegd, dat men af en toe 'gast-gewijze' in Oirschot kwam. Uit preciseringen, die daarbij in een enkel geval werden gegeven, kan men afleiden, dat het overblijven gedurende een paar nachten bij de familie getolereerd werd.

nr. 97

1602 maart 2

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP GHYSBRECHT JANSZOOM VAN HEERBEKE**Oirschots schepenprotocol van 1602, fol. 289vo.**

SAMENVATTING

Slachtoffer: Ghysbrecht Janszoon van Heerbeke

Dader: Peter zoon van Jacob genaamd op de Hoeve te Tilburg

Zoencommissie: niet genoemd.

Inhoud van het accoord

A. Verzoening

Het accoord is gesloten na het volledig vervullen van de voorwaarden door de dader. Het is dus naar zijn vorm eerder een kwitantie dan een zoen-accoord. Maar uit de wijze van formulering menen wij te moeten afleiden, dat er vantevoren geen afspraken op schrift zijn vastgelegd. In de akte wordt gezegd, dat de familie van het slachtoffer de dader heeft vergeven en dat deze hen 'ten volen vernuecht, gecontentiert ende betaelt' heeft en dat zij niets meer op hem te vorderen hebben.

B. Voorwaarden

Hierover is niets concreets bekend, maar gezien de formulering zullen zij vooral in de materiële sfeer gelegen hebben en zal de dader niet krenterig geweest zijn in het bieden van geldelijke vergoeding.

AFWIKKELING

Met deze akte is de kwestie volledig afgehandeld.

COMMENTAAR

Dat er geen zoen-acckoord gemaakt is in de gebruikelijke vorm maar slechts deze vastlegging achteraf, komt vermoedelijk op het (negatieve) conto van de onbekwame toenmalige secretaris Andries Huybrechts, hoewel de mogelijkheid aanwezig blijft, dat de partijen tot een accoord gekomen zijn en tevens tot afdoening daarvan, vóórdat zij iets schriftelijk hebben laten vastleggen. Vooral de omstandigheid, dat de dader een inwoner van Tilburg was en dat de doodslag misschien buiten Oirschot is geschied, vergroten deze mogelijkheid. Tussen de regels door lezend zouden we zeggen, dat er geen sprake is van vijandigheid. Bij ons bekende secretarissen, met wier stijl wij vertrouwd zijn, durven we wel op deze indruk af te gaan. In dit geval menen we echter een groot voorbehoud te moeten maken. Onder dit voorbehoud willen we toch wijzen op de mogelijkheid, dat de dood van het slachtoffer eerder het gevolg is geweest van een ongeluk dan van opzet. Ook in zo'n geval diende volgens de toenmalige opvattingen een zoen-accoord gesloten te worden.

Gezien de naam van de dader, die enkel zelf genoemd wordt, zal hij of althans zijn vader bewoner zijn geweest van de hoeve in Tilburg, die pas veel later de naam 'Koningshoeve' zou krijgen.

Van de zijde van het slachtoffer werd het accoord gesloten door diens weduwe Aleyd dochter van wijlen Bastiaen Bierkens en Henrick en Jan broers van het slachtoffer.

nr. 98

1604 december 30

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP WILLEM LAMBERT GOYAERTS-SOEN**Oirschots schepenprotocol van 1604, fol. 461.**

SAMENVATTING

Slachtoffer: Willem zoon van wijlen Lambert Willem Goyaertssoen (ook Goortssoen)

Dader: Marcelis zoon van wijlen Marcelis van Gestel

Zoencommissie

'deur tusschenspreecken van goede ompartydige mannen over de saecke genomen'.

Inhoud van het accoord

A. Verzoening

Aan het begin van het accoord wordt gezegd, dat de familie van het slachtoffer de dader vergeven heeft. Aan het einde beloven beide partijen zich aan de afspraak te zullen houden.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

a. zoengeld: niet uitdrukkelijk genoemd, zie echter kosten

b. kosten: dokters- en verplegingskosten

voor 'uuytvaert, specerye ende anderssints' 62 gulden
(zie commentaar)

2. geestelijke genoegdoening

e. een spynde van $\frac{1}{2}$ mud rogge

3. schulderkenning

b. wijken: verbanning voor 3 jaar uit Oirschot

voor eeuwig uit Straten en Notel

wijken op wegen en in herbergen als gewoon (zie commentaar)

AFWIKKELING

Hierover is niets gevonden.

COMMENTAAR

Aard en datering van de akte.

Als datum hebben wij boven de akte gezet: 30 december 1604. Wij vonden de akte in het protocol van dat jaar met als datum 30 december zonder vermelding van jaartal. Dit is een normale zaak in het protocol. De akte is aangebracht door de schepenen, die er als getuigen over gestaan hebben: Testes (Peter Wouters van den) Van et (Niclaes Arienssoen van) Nistelroy apportaverunt. Zij waren schepenen in 1604 en zullen op de laatste dag van hun functioneren de akte hebben laten registreren door degene, die toen reeds bezig geweest zal zijn met de reconstructie van het protocol. Wij beschouwen 30 december 1604 daarom als datum van het aanbrengen der akte door de schepenen. Blijkens de inhoud moet het accoord echter veel eerder gesloten zijn. Bij de bepaling omtrent de verbanning van 3 jaar uit Oirschot wordt immers gezegd, dat deze 'begonst is ontrent 't hoochtyt van Paesschen in den voorleden jaere zestienhondert ende een'. Daaruit volgt, dat het accoord tot stand gekomen moet zijn in de loop van 1602. Er is dan weer deze moeilijkheid, dat de betreffende schepenen in dat jaar niet als zodanig in functie waren. De oplossing lijkt me deze. De doodslag is gepleegd rond Pasen 1601. De dader vluchtte na de fatale gebeurtenis buiten Oirschot, zoals dikwijls gebeurde. De onderhandelingen voor het zoen-accoord begonnen in dat jaar onder leiding van de genoemde schepenen. Wij moeten er wel aan denken, dat de taak van de schepenen in een dergelijk geval niet enkel registrerend was maar ook bemidde-

lend. Zij zetten daarom hun taak voort, toen deze bij het einde van hun ambtstermijn nog niet was afgerond, en wisten in het volgend jaar tot resultaat te komen. Omdat er een opschrift boven de akte staat, vermoeden we, dat een der schepenen bij deze afronding een schriftelijk stuk heeft opgemaakt, dat in het protocol letterlijk werd overgenomen.

De inhoud van het accoord.

De familie van het slachtoffer heeft als eerste vertegenwoordigers diens twee broers en een zwager en een broer van zijn vader. De dader wordt vertegenwoordigd door twee personen, van wie geen familierelatie tot deze wordt aangegeven. Wij vermoeden, dat zij slechts verwijderde familie van de dader waren, mede omdat zij enkel beloven de financiële verplichtingen na te komen, terwijl de dader zelf belooft de zoenverplichtingen na te komen. Dit gegeven tesamen met de afwezigheid van de dader uit Oirschot kan de onderhandelingen bemoeilijkt en gerekt hebben. Van een bijzondere vijandigheid blijkt niets. Eerder het tegendeel, want bij de regeling van het wijken in herbergen wordt opgemerkt, dat de familie van het slachtoffer 'uuyt singuliere gratie' hem toestaat in de herberg te blijven, wanneer hij daar als eerste was. Normaal was, dat de dader bij binnenkomst van familieleden van het slachtoffer in een herberg, waar hij al was, zijn glas kon uitdrinken maar dan moest afrekenen en verdwijnen. Wat betreft de eeuwigdurende verbanning uit Straten en Notel wordt gezegd, dat hij daar nooit zal mogen wonen 'sonder consent van den vrienden'. Ook hier klinkt de regeling enigszins soepel. Wat de materiële vergoeding betreft, menen we uit de terminologie 'voer uuytvaert, speceryen ende anderssints' te kunnen opmaken, dat het daar genoemde bedrag ook nog een andere motivering vindt en dat kan wijzen in de richting van enig zoengeld.

Bij de verplegingskosten komt naar voren, dat het slachtoffer enige tijd stervende gelegen heeft ten huize van Willem van der Lusdonck.

nr. 99

1605 december 6

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP PHILIP JAN PHILIPS STANS

Oirschots schepenprotocol van 1605, fol. 1.

SAMENVATTING

Slachtoffer: Philip zoon van Jan Philips Stans

Dader: Gerit zoon van Henrick Gerits Hasselmans

Zoencommissie

'met vele bidden ende tusschenspreecken van goede mannen'

Inhoud van het accoord

A. Verzoening

In het begin van de akte wordt gezegd, dat de vader van het slachtoffer de dader vergeven heeft. Aan het einde van de akte constateren beide partijen, dat hiermee de verzoening tot stand gekomen is en beloven zij zich aan de afspraken te zullen houden.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

- a. zoengeld: 40 gulden te betalen met Lichtmis en door de vader van het slachtoffer uit te zetten tegen een rente van 3 gulden ten bate van het jonge kind van het slachtoffer
- b. kosten: voor de uitvaart: 30 gulden te betalen met Kerstmis dokterskosten
kosten van het accoord ¹ niet gespecificeerd

2. geestelijke genoegdoening

- d. 1 kaars van 3 pond voor het Allerheiligste in Oirschot 'in teecken van uuytwendich leetwesen'

3. schulderkenning

- a. zie 2.d.
- b. wijken: verbanning voor 6 jaar uit Kerkhof en Straten in de kerk alleen komen 'aen de zyde nae den thoren' wijken in huizen en op wegen als gewoon

AFWIKKELING

In een akte van daags daarna stelt Henrick van der Sterren, rentmeester van het kapittel, zich borg voor de betaling van de twee genoemde bedragen van totaal 70 gulden.

In een akte van 20 februari 1606 geeft de vader van het slachtoffer kwitantie aan Henrick van der Sterren voor de betaling van de genoemde 70 gulden.

COMMENTAAR

Alle drie de akten zijn op één stuk papier geïnstrumenteert door notaris Joachim van Aelst. Dit notariële instrument zal na de afwikkeling door de vader van de dader ter hand gesteld zijn aan secretaris Jeronimus van Kelst, die het heeft laten inbinden bij het protocol van het betreffende jaar.

Bij het sluiten van het accoord waren de beide vaders hoofdvertegenwoordiger van hun familie. Enkel bij de familie van de dader wordt nog een naam genoemd van een persoon, wiens relatie tot de dader niet nader is te duiden. De weduwe van

het slachtoffer, Marieke dochter van Peter Goyaert Schepens, wordt enkel genoemd, waar sprake is van diens jonge kind.

Over de voorwaarden zijn slechts enkele zaken op te merken. Het zoengeld is duidelijk bedoeld voor het kind van het slachtoffer. Bij diens meerderjarigheid of huwelijk zal ook de hoofdsom van het belegde kapitaal aan hem komen.

De opmerking bij het offeren van de kaars 'in teecken van uuytwendich leetwesen' wijst erop, dat onze gebruikelijke schematische indeling natuurlijk niet al te strak moet worden opgevat.

Wat het wijken betreft, dit wordt volgens de letter evenals de gedeeltelijke verbanning uit Kerkhof en Straten slechts bedongen voor de tijd van 6 jaar.

nr. 100

1606 november 11

ZOEN-ACCOORD VOOR VERWONDING VAN PETER AERTS TE ZEELST, OOK GELDEND BIJ EVENTUEEL OVERLIJDEN

Oirschots schepenprotocol van 1606, fol. 109.

SAMENVATTING

Slachtoffer: Peter Aerts (zoon van Aert Franssoen) te Zeelst

Dader: Jan Peterssoen van de Maerselaer

Zoencommissie niet genoemd

Inhoud van het accoord

A. Verzoening

In het begin van de akte wordt gezegd, dat het slachtoffer de dader vergeven heeft en na het vermelden van de voorwaarden belooft het slachtoffer met zijn familie, dat zij van de dader en zijn familie niets meer zullen eisen, ook al zou het slachtoffer alsnog ten gevolge van deze verwonding sterven.

B. Voorwaarden

30 gulden voor smartegeld en dokterskosten, waarvan 24 gulden betaald worden bij het sluiten van het accoord en 6 gulden over acht dagen betaald zullen worden.

De kosten van het accoord worden gezamenlijk gedragen.

AFWIKKELING

In de marge is aangetekend, dat Henrick Jan Beyrmans aan Jan Gerit Alaerts, de zwager van het slachtoffer, kwitantie geeft voor de betaling van de resterende 6 gulden, gedateerd 6 december 1606.

COMMENTAAR

Wij hebben gearzeld, of we dit zoen-accoord wel tot de zoen-accorden voor doodslag konden rekenen. Er zijn al meer voorwaardelijke accorden geweest, ook waarbij het slachtoffer in feite in leven is gebleven. Er werden dan aparte voorwaarden bedongen voor het geval van overlijden. Hier is dat niet het geval. Niettemin wordt uitdrukkelijk gesteld, dat het accoord ook geldt, indien het slachtoffer alsnog aan de gevolgen van zijn verwonding zou overlijden. Dit wordt niet verwacht. Uit de context menen we te moeten besluiten, dat de wonde, toegebracht met een 'eetmes', vrijwel genezen is en alleen door een onvoorziene wending alsnog fatale gevolgen zou kunnen krijgen.

Het slachtoffer wordt bij het sluiten van het accoord terzijde gestaan door zijn vader, twee broers en een zuster. Aan de naamgeving te oordelen heeft de familie nog geen vaste achternaam. De dader is vergezeld door zijn moeder (weduwe) drie broers en een zwager. Het bijeenkomen van de hele familie van weerszijden duidt er wel op, dat er geen echte vijandschap is. Het gebeuren wordt dan ook een paar maal een 'ongeluk' genoemd. Dat de familie van de dader 24 gulden contant op tafel legde, kan hebben bijgedragen tot een vlottere gang van zaken. Vermoedelijk heeft men wel zoveel mogelijk bij elkaar gelegd, want op de resterende 6 gulden, die een week later betaald had moeten worden, heeft de familie van het slachtoffer enkele weken langer moeten wachten.

Een saillante bijzonderheid is de datering: 'Actum den XIen novembris sonder prejuditie van den heyligendach, overmits het een godtlyck werck is'. Wij zullen hieruit moeten besluiten, dat het met het gebruik in strijd was om op een zondag of verplichte feestdag akten te passeren en dat het feest van sint Martinus in die tijd als een verplichte feestdag werd gevierd. Voor een godgevallig werk als een zoen-accoord gold klaarblijkelijk een uitzondering.